

Konferencija u Vatikanu: Ljudski duh

Valentin POZAIĆ

DOLENTIUM HOMINUM

Godine 1990. navršilo se pet godina od postojanja Papinskog vijeća za pastoral zdravstvenih radnika pod imenom »Dolentium Hominum«. To je nova ustanova Crkve u brizi za čovjeka, posebno u vrijeme njegove kušnje u bolesti, nastala željom pape Ivana Pavla II. U duhu je njegove prve enciklike *Otkupitelj čovjeka*, gdje se ističe da je prvi i osnovni put Crkve, kojim ona mora ići poput svojega Učitelja, upravo — čovjek; i onda kad je zdrav, i onda kad je bolestan — možda još više.

Osnivajući to vijeće, istoimenim dekretom *Dolentium Hominum* papa podsjeća na to da »novi obzori otvoreni napretkom znanosti i mogućim njezinim tehničkim i terapijskim primjenama dodiruju najosjetljivija područja života u njegovim izvorima i u njegovom najdubljem značenju« (br. 3). Stoga se Crkva osjeća pozvana i odgovorna da organizirano izađe ususret ljudima koji imaju probleme na području zdravstva i liječenja. A da ta skrb ne ostane samo u središtu Crkve, u Rimu, slična se vijeća imaju osnovati u pojedinim biskupskim konferencijama i biskupijama, što je na hrvatskome jezičnom području već i učinjeno.

Od zapaženijih djelatnosti Papinskog vijeća ovdje spominjemo dvije. Prva je časopis pod imenom *Dolentium Hominum*, s podnaslovom »Crkva i zdravlje u svijetu«. Izlazi četiri puta godišnje na velikim svjetskim jezicima. Obrađuje pitanja s područja zdravstva, dakako, u prvome redu pod etičko-moralnim vidikom, njihove povijesne dimenzije, današnju aktualnost, a donosi i dokumente crkvenog Učiteljstva. Tako pruža određenu panoramu stvarnosti, želja, planova i mogućnosti na područja skrbi za čovjekovo zdravlje.

Druga djelatnost vijeća »Dolentium Hominum« odnosi se na organiziranje i održavanje tzv. konferencija, tj. međunarodnih skupova o pojedinim hitnim i važnim pitanjima. Tako je prva održana godine 1986:

»Lijekovi u službi ljudskog života«; druga 1987: »Humaniziranje medicine«; treća 1988: »Dug život i kvaliteta života«; četvrta g. 1989: »AIDS: Živjeti — zašto?« (usp. OŽ 1-2/1990, str. 120-124).

THE HUMAN MIND — LJUDSKI DUH

Peta konferencija održana je od 15. do 18. prosinca 1990, kao i obično u Vatikanu, u velikoj dvorani Sinode biskupa. Tema je ovaj put bila »The Human Mind« (Ljudski duh). Zanimanje za skup bilo je veliko, što su posvjedočili sudionici iz devedeset zemalja. Uvjet za sudjelovanje nije kotizacija, već samo prijava, ali su mnogi bili odbijeni. Velika dvorana Sinode biskupa bila je premalena, pa su televizijskom mrežom bile povezane još manje okolne dvorane. Na kraju je sam Papa molio za oprostjenje zato što nije bilo moguće osigurati više mjesta i bolje uvjete za sve (doduše, oni koji su uhvatili mjesto u velikoj dvorani imali su više nego dobre uvjete: udobna sjedišta i aparate za korištenje simultanog prevođenja).

Predmet rasprave nije jednostavno izraziti na hrvatskom jeziku, jer naša riječ *duh* ne odgovara potpuno onome što izvorno znači latinska riječ *mens*, a o čemu se zapravo raspravljalo. No, budući da je službeni prijevod na francuski bio »L'esprit humain«, možemo i mi govoriti o ljudskome duhu. Riječ je o onome svojstvu prema kojemu je čovjek zapravo čovjek, biće iznad svega stvorenog, slika Božja. O tome će govoriti i Papa, citirajući Psalmista: »Što je čovjek da ga se spominješ, sin čovječji te ga pohodiš?« I daje odgovor: »Ti ga učini malo manjim od Boga, slavom i sjajem njega okruni. Vlast mu dade nad djelima ruku svojih« (Ps 8). Ljudski duh je ono po čemu se čovjek bitno razlikuje od svih drugih bića; po toj kvaliteti on ima sposobnost spoznavanja dobra i zla, sposobnost htijenja i odluke i sposobnost ljubavi; to je sinteza ljudskog i božanskog u čovjekovoj osobi.

ODNOSI I UVJETOVANOSTI

Još je uvijek aktualno pitanje: gdje je sjedište, koji su uvjeti i pretpostavke za prisutnost i djelovanje ljudskog duha. Nije prijeporno to da postoji međudjelovanje tjelesnih i duševnih odnosno duhovnih moći u čovjeku. No prema kojim zakonitostima? Nekad se mislilo da je za prisutnost duha presudno disanje, zatim da je to kucanje srca. Danas je očito da je to odvijanje života u mozgu. Ali, mozak je pun zagonetki, tu su milijuni neurona. Koji su od fiziologijskih procesa mozga 'presudni' za prisutnost, za djelovanje, za kvalitetno očitovanje čovjekova duha?

Budući da je čovjek jedinstveno tjelesno-duhovno biće, neizbježno je međudjelovanje tih dviju sastojnica. Razaranje podloge duha, pretpostavki za očitovanje duha, posebno ima značenje u vrijeme trudnoće, odmah nakon poroda, i u kasnijem tijeku života.

Činjenica je da su u naše vrijeme duševne, mentalne bolesti sve češće. Posebno upadaju u oči duševne bolesti u podmakloj dobi. Među najčešće spominjanim uzrocima duševnih odnosno duhovnih bolesti jesu droga, alkohol, glad, narušavanje ljudskog okoliša, te metafizička frustracija koja dovodi do opsjednuća, tj. do stanja u kome čovjek više ne posjeduje sama sebe, obezvlašćen je nad samim sobom, stranac je vlastitoj svijesti (tipičan primjer je opsjednuti iz Gerase — Lk 8, 26-39).

Koje su mogućnosti moderne znanosti u susretu s duševnim bolestima? I kako se ta pomoć može pružiti i stvarno obistiniti u konkretnim uvjetima pojedinca, obitelji i društva. Uz priopćena brojna i dragocjena postignuća znanosti (koja su još uvijek nedovoljna), bilo je i divnih svjedočanstava konkretnog ostvarenja, tj. majčinske i obiteljske skrbi, vjerskih te društvenih i zdravstvenih ustanova za mentalno bolesne. Svaka bolest pogađa čovjeka, no mentalna više od tjelesne. I što je bol delikatnija, to bi i skrb za nj trebalo da bude veća. Osoba ovisi o drugoj osobi, dostojanstvo jedne osobe na ispitu je dostojanstva druge osobe — zdrave kao i bolesne. Dakako, nije dovoljno upućivati pozive savjestima pojedinaca, Crkve i društvenih organizacija, nego je isto tako potrebno zahtijevati da skrb za duševne bolesnike, duševno prikraćene bude zajamčena i na zakonodavnom području. Neka često povlačena i ne manje teška pitanja, kao što je pravo duševno bolesnih na brak i sve u svezi s time te pitanje o zakonski predviđenoj sterilizaciji nisu bila razmatrana na tom skupu.

ČOVJEK — ZAGONETKA SAMOM SEBI

Što je, konačno, čovjek? Koje su mogućnosti svjesnog i nesvjesnog utjecaja na njegove dvije osnovne sastojnice: tijelo i duh? Oboljelo treba liječiti — to nije prijeporno. Ostaje pitanje o primjeni sredstava i metode. Smijemo li zadirati u zdravo? Smijemo li se upuštati u avanture poboljšavanja postojećih svojstava, npr. pamćenja? Na ta su pitanja pokušavali odgovoriti filozofi i teolozi, brojni svjetski poznati i visoko kvalificirani stručnjaci pozitivnih znanosti, među njima i nobelovci različitih svjetonazora i vjeroispovijesti, s različitih strana svijeta, čak četvorica iz Sovjetskog Saveza. U vremenu kad se mnogo govori o umjetnoj inteligenciji, o elektronskim mozgovima, stručnjaci su složni u jednome: čovjek nije stroj, čovjek nije računalo, čovjek nije magne-

THE HUMAN MIND*Valentin Pozaić***Summary**

The Papal Council "De apostolatu pro valetudinis administris" organized from November 15 through 18, 1990 the Fifth Vatican International Conference on "The Human Mind". The conference was attended by participants from ninety countries from around the world. The numerous speakers from the fields of the applied sciences, among whom were several Nobel Prize winners as well as philosophers, lawyers and theologians, attempted to shed light upon the relations and conditioning of the human body, i.e. the brain, and the activity of the human spirit. Particular attention was devoted to the treatment of persons suffering from mental illness and the improvement of human mental abilities. The conference was personally attended by John Paul II who thanked everyone in his address for their efforts in such a significant field, and encouraged them in their further work.